VLAAMSE
LAND
MAATSCHAPPIJ

ARCHEOLOGIENOTA
MET BEPERKTE SAMENSTELLING

VERSLAG VAN RESULTATEN

GENTSE KANAALZONE
RIEME OOST
SLOOP

COLOFON

Titel

Archeologienota met beperkte samenstelling. Verslag van resultaten. Rieme Oost. Sloop.

Auteur

Elisabeth Van Besien (OE/ERK/Archeoloog/2019/00031)

Opdrachtgever

VLM Regio West
Velodroomstraat 28, 8200 Brugge
Virginie Lovelinggebouw, Koningin Maria Hendrikaplein 70, 9000 Gent

Projectcode

2026J89 bureauonderzoek

Erfgoedloket

https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/38072

Plaats en datum

Gent, oktober 2026

INHOUD

Colofon 2
Verslag van resultaten 4
1 Inleiding 4
1.1 Administratieve gegevens 4
1.2 Kader van de werken 5
1.3 Onderzoeksopdracht 8
1.4 Werkwijze 8
2 Resultaten 9
2.1 Bestaande toestand 9
2.2 Geplande werken 12
2.3 Algemene situering 14
2.4 Synthese en gemotiveerde verwachting 19
3 Bibliografie 20
4 Lijst van figuren 20

Alle figuren en foto's zijn gemaakt door de VLM tenzij anders vermeld.

VERSLAG VAN RESULTATEN

1 INLEIDING

1.1 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Projectcode	2026J89
Wettelijk depot	VLM – D/2016/6375/3
Auteur	Elisabeth Van Besien (OE/ERK/Archeoloog/2019/00031)
Locatie projectgebied	Gent, ten oosten van Rieme, op de hoek van de voormalige Dordrechtstraat en de Riemkaai lang het kanaal gent-Terneuzen
Bounding box	X_{min}: 109709.55- X_{max}: 109774.76
	Y_{min}: 207135.70- Y_{max}: 207224.24
Kadaster	Gent, 14de afdeling, sectie X, percelen 84x en 84y
Opp. betrokken percelen	21.990,78m²
Opp. bodemingreep	1.101m²
Datum onderzoek	oktober 2026
Archeologische voorkennis	geen voor de betrokken percelen

1.2 KADER VAN DE WERKEN

De vergunningsaanvraag betreft het opbreken van een voormalig dienstgebouw en bijhorende verharding. Nadien worden de gronden zo ingericht dat ze opgaan in het nieuwe park Rieme Oost[1].

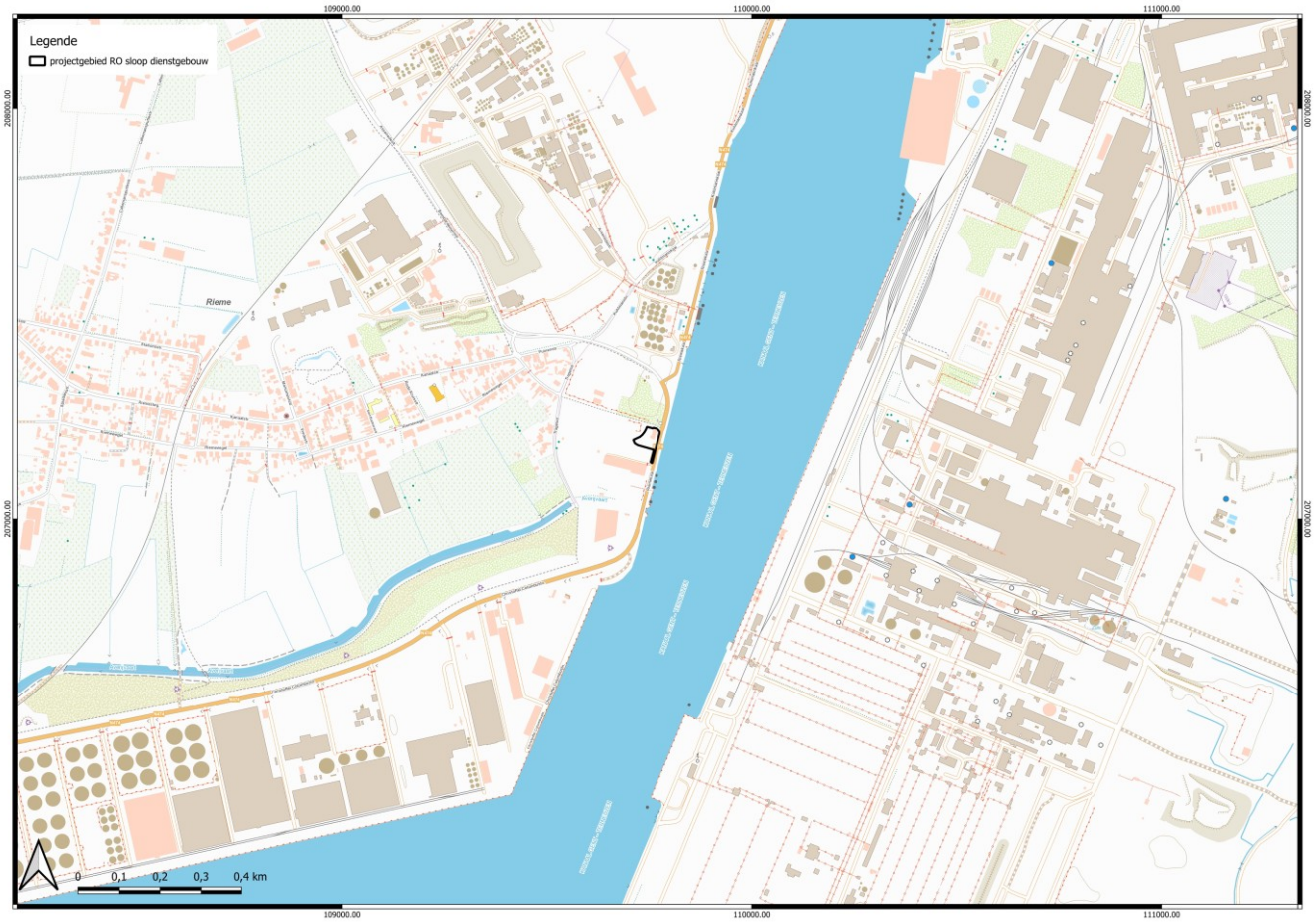

1 Situering van het projectgebied op cartoweb © VLM+AIV.

De totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft, bedraagt meer dan 3000 m²en de totale oppervlakte van de vergunningsplichtige ingreep in de bodem beslaat net meer dan 1000 m² (1.101m²). Volgens art. 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet is de opmaak en melding van een

[1] Vooronderzoek Gent Rieme Oost inrichting park: https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/29481

archeologienota voorafgaand aan het aanvragen van een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen verplicht.

2 Situering van het projectgebied op cartoweb met aanduiding van de perceelsgrenzen © AIV+VLM.

3 Situering van het projectgebeid op de meest recente orthofoto © AIV+VLM.

1.3 ONDERZOEKSOPDRACHT

Het bureauonderzoek heeft tot doel om op basis van bestaande bronnen informatie te verzamelen over de mogelijke aan- of afwezigheid van een archeologische site op het terrein, de karakteristieken en bewaringstoestand ervan, de relatie met het landschap en de waarde ervan en de wijze waarop met het terrein moet omgegaan worden bij de geplande bodemingrepen. De stand van zaken van de archeologische kennis van het projectgebied is gebaseerd op de gegevens beschikbaar in de Centrale Archeologische Inventaris.

1.4 WERKWIJZE

Voor het bureauonderzoek werd o.a. gebruik gemaakt van informatie die terug te vinden is op de website van het Agentschap Onroerend Erfgoed, informatie uit relevante archeologienota's en het historische kaartmateriaal te vinden op de verschillende geoportalen van de Vlaamse Overheid.

Het assessment van deze archeologienota bleef beperkt omdat kon worden aangetoond dat de bodemimpact van de geplande werken beperkt is.

2 RESULTATEN

2.1 BESTAANDE TOESTAND

Het projectgebied ligt in de Gentse Kanaalzone ten oosten van de dorpskern van Rieme. Lange tijd was het te slopen gebouw in gebruik door AMT (Afdeling Maritieme Toegang). Rondom het gebouw was een zone verhard en in gebruik als parking (zie onderstaande orthofoto's). Momenteel staat het gebouw al een tijdje leeg.

4 Toestand op een orthofoto van 2000-2003 © VLM+AIV.

5 Toestand op een orthofoto uit 2024 na een periode van leegstand © AIV+VLM.

6 Voorkant aan de Riemkaai dd 20/06/2023.

7 Dronebeeld dd. 22/08/2025. De verharding rond het dienstgebouw is niet langer zichtbaar door de aanwezige begroeiing.

2.2 GEPLANDE WERKEN

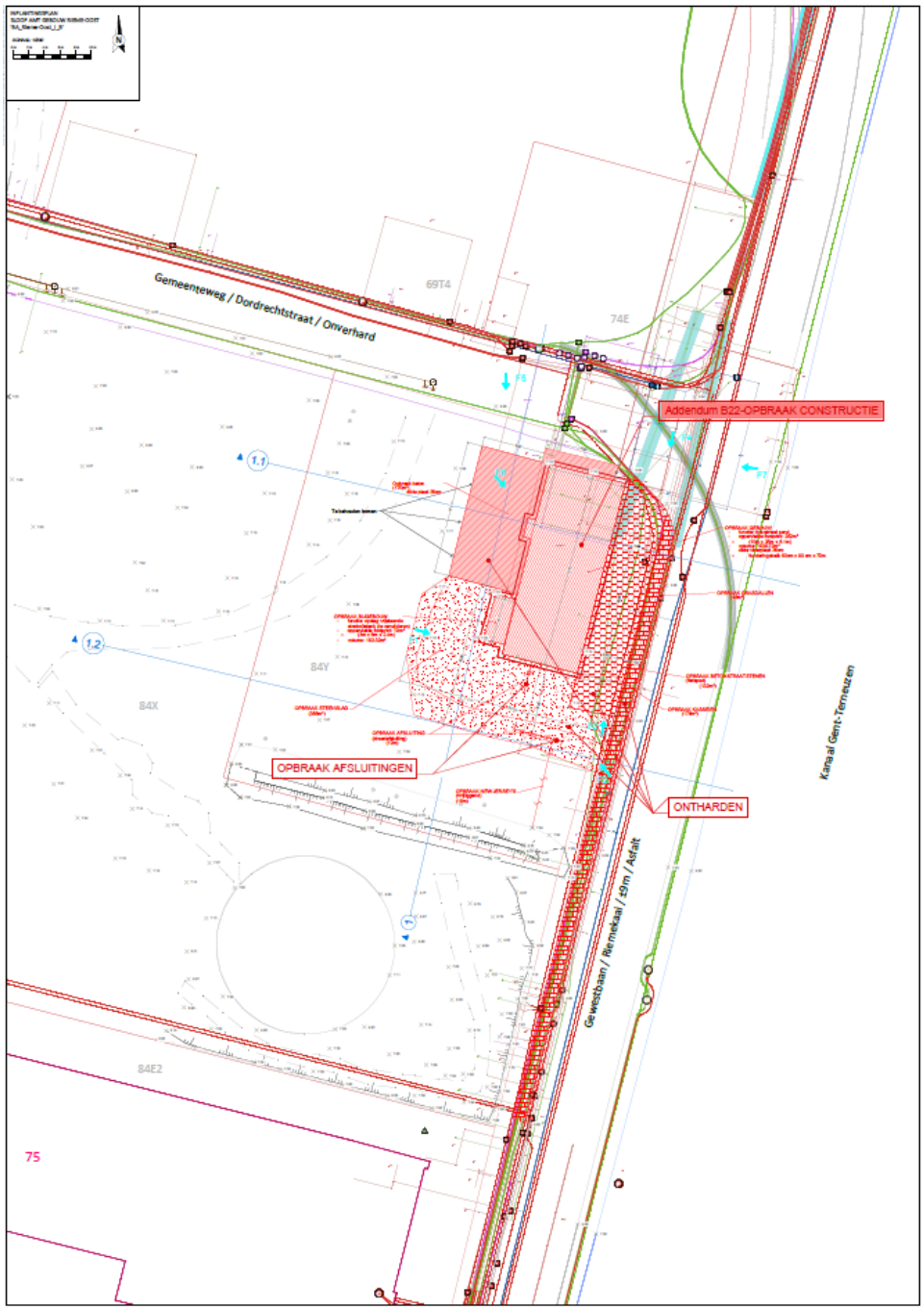

8 Plan bestaande toestand met aanduiding van het op te breken gebouw en verhardingen.

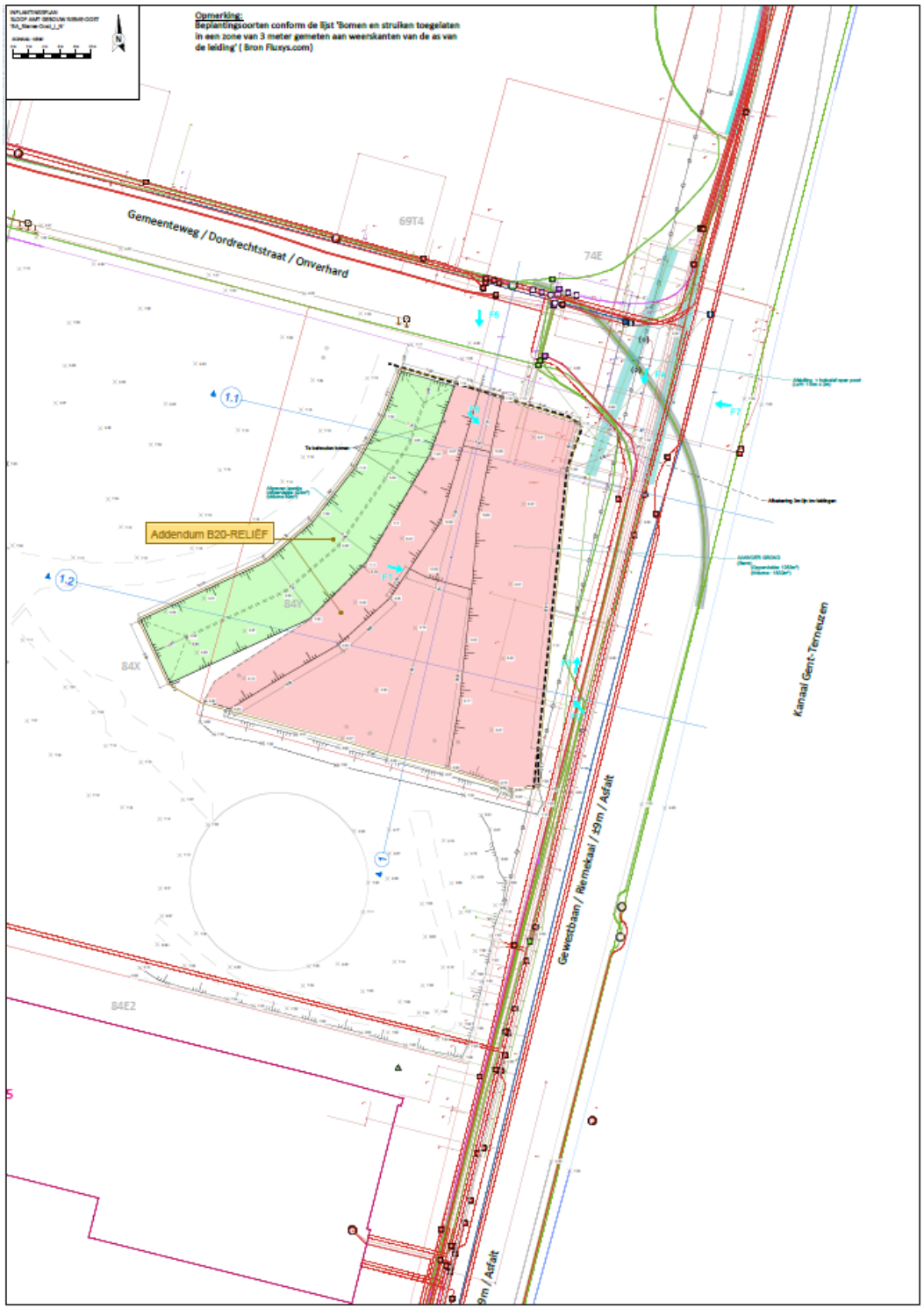

9 Plan nieuwe toestand met geluidsberm (rood) en laantje (groen).

Concreet worden onderstaande werken gepland:

- gebouw incl. fundering en buitenverhardingen opbreken,
- vrijgekomen putten vullen met grond en verder aanvullen zodat een soort kleine geluidsberm (rood ingekleurd op plan nieuwe toestand) met een laantje (max. 20cm diep en groen ingekleurd) als afscheiding van de Riemekaai gerealiseerd wordt,
- langs de Riemekaai een grazige berm aanleggen i.p.v. het voet- en fietspad,
- een afsluiting plaatsen tussen bestaande afsluiting en de bestaande keermuren,
- de geluidsberm beplanten.

Er wordt niet dieper gegraven dan noodzakelijk voor het verwijderen van de aanwezige funderingen en verhardingen. De andere werken gebeuren hoofdzakelijk bovengronds, er wordt enkel nog een laantje van maximaal 20 cm diep gegraven.

2.3 ALGEMENE SITUERING

Het projectgebied ligt op het grondgebied van de stad Gent maar historisch en geografisch gezien, hoort het eigenlijk bij Rieme, een dorp op het grondgebied van Ertvelde zelf deelgemeente van Evergem. Het koppelingsgebied Rieme-Oost vormt de verbinding tussen Rieme en de Gentse haven en ligt net ten westen van het kanaal Gent-Terneuzen.

De streek ten noorden van Gent wordt in geologische termen de Vlaamse Vallei genoemd. Na de laatste ijstijd werd de Vlaamse Vallei met vooral zandige sedimenten volledig opgevuld. De wind had vrij spel op het losliggende zand. Er ontstonden aan het oppervlak zandige ruggen die 1 tot 4 meter boven de omgeving uitstaken. De ontwatering werd hierdoor sterk gehinderd en de rivieren zochten andere uitwegen wat resulteerde in het huidige nog aanwezige rivierstelsel.

Vanaf 2000 v. Chr. werden in zandig Vlaanderen grote percelen ontbost en in cultuur genomen. Eens uitgeput, werden ze verlaten en al snel door heide overwoekerd. Op een zandrug in de Vlaamse Vallei, gaande van Stekene tot Eeklo, legden de Romeinen doorheen dit landschap de Antwerpse Heerweg aan. Het gebied dat later Ertvelde en Kluizen zou genoemd worden bleef tot in de 12e eeuw woeste heidegrond. Rieme ontstond op de kruising van de Antwerpse heerweg en de Sassevaart. De Sassevaart wordt aangelegd midden de 16de eeuw en vormt een economisch belangrijke verbinding tussen de binnenhaven van Gent en de Westerschelde (Antwerpen). In het dorp Rieme kon een overzet genomen worden naar de andere kant van de vaart.[2] Op de Ferrariskaart staat de overzet in Rieme afgebeeld.

2 https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/14174 en https://nl.wikipedia.org/wiki/Rieme

Aan het begin van de 19de eeuw ligt de Sassevaart er verwaarloosd bij en is het niet veel meer dan een slijkerige geul. Na de hereniging van de Zuidelijke en Noordelijke Nederlanden, worden plannen gemaakt om de oude Sassevaart te hergraven en vanuit Sas van Gent in een rechte lijn door te trekken naar de Margarethapolder aan de Westerschelde niet ver van Terneuzen. Het nieuwe kanaal moet zeeschepen tot in Gent brengen. Tussen Gent en Sas van Gent wordt het kanaal in de oude bedding van de Sassevaart gegraven. Vanaf 1825 starten de werken en in 1827 wordt het voltooide kanaal Gent-Terneuzen plechtig ingehuldigd.[3]

10 Rieme op de Ferrariskaart © AIV+VLM.

Al na vijftig jaar is er nood aan een eerste verruiming van het kanaal. Het hele kanaal wordt tussen 1874 en 1882 verdiept en verbreedt en hinderlijke bochten zoals in Rieme worden afgesneden.[4] Aanvankelijk blijft nog een deel van oude Sassevaart liggen maar geleidelijk aan wordt het hele terrein opgehoogd en aangevuld met grond

3 Honderdvijftig jaar 1977: 10-11.
4 Honderdvijftig jaar 1977: 10-12.

afkomstig van de verruiming van het kanaal met dwars erdoorheen de Dordrechtstraat die leidt naar de overzet. Het verloop van de Tragelweg net ten westen van het projectgebied, verwijst nog steeds naar de vroeger trekweg langs de vaart.

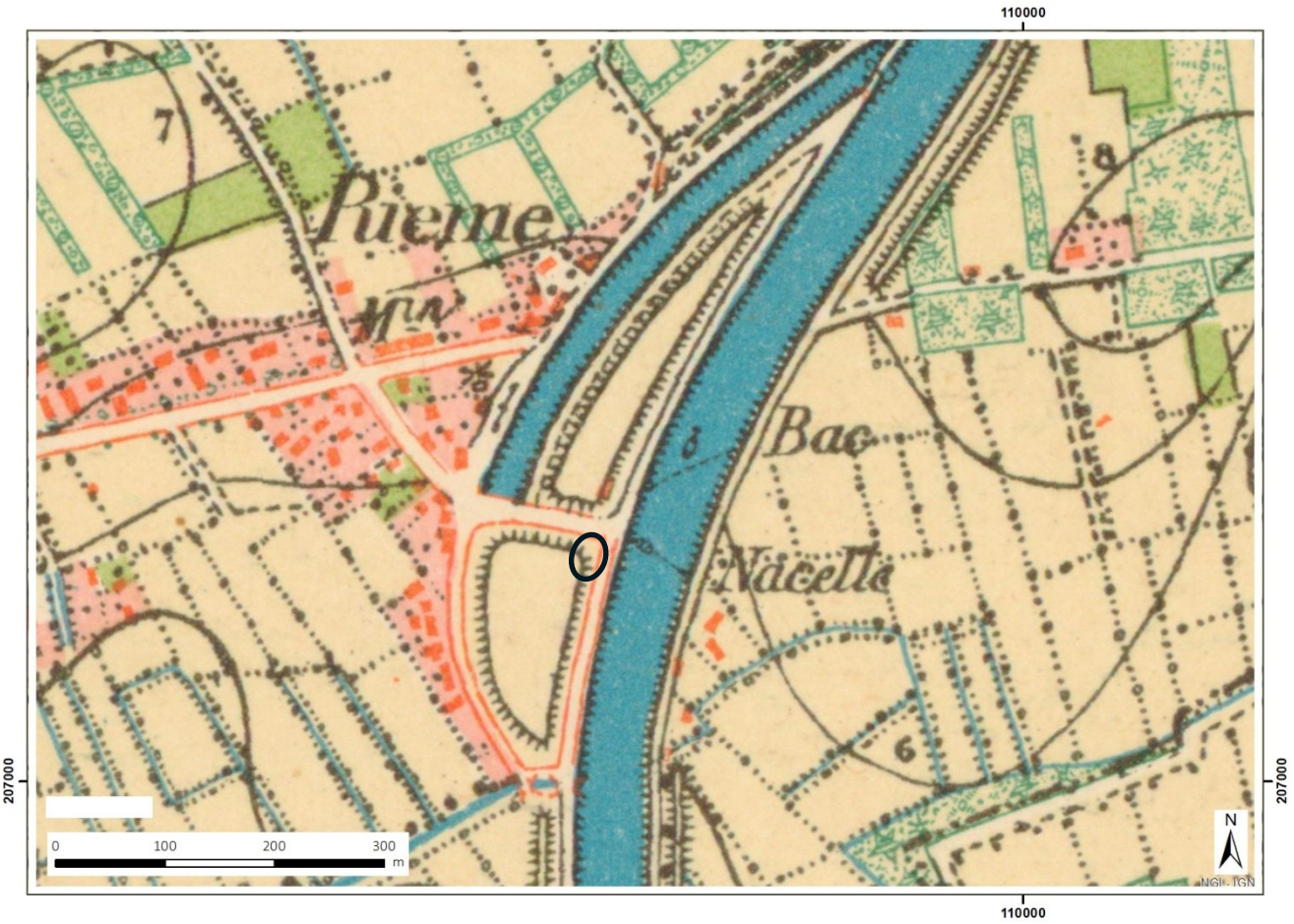

11 Het projectgebied aangeduid op de topokaart van 1873 © AIV+VLM.

Door de ligging aan het Kanaal Gent-Terneuzen en met een station op de lijn Gent-Terneuzen, groeit Rieme in de 19de eeuw al snel uit tot een handelscentrum van vooral asse, kalk en scheikundige meststoffen. De grote uitbouw start met de oprichting van het bedrijf Kuhlmann, een fabriek van zwavelzuur en superfosfaten, in 1911. In 1913 besluit de Compagnie des Produits du Naphte, een petroleumraffinaderij op te richten in Rieme. De bouwwerken starten nog hetzelfde jaar maar worden tijdens de Eerste Wereldoorlog noodgedwongen stil gelegd.[5]

[5] Ryckaert 2013 en https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/14

Onmiddellijk na de eerste wereldoorlog worden de bouwwerken aan de petroleumraffinaderij ten noorden van het projectgebied voortgezet.[6] In Rieme komt een van de grootste olieverwerkende bedrijven van het land. Op een overzichtsfoto uit 1923 is niet alleen de fabriek te zien maar ook de directeurswoningen die op de zandheuvels langs het kanaal ten noorden van de Dordrechtstraat binnen het projectgebied worden gebouwd. Aan de andere kant van de straat (het projectgebied), is er nog geen bebouwing te zien.

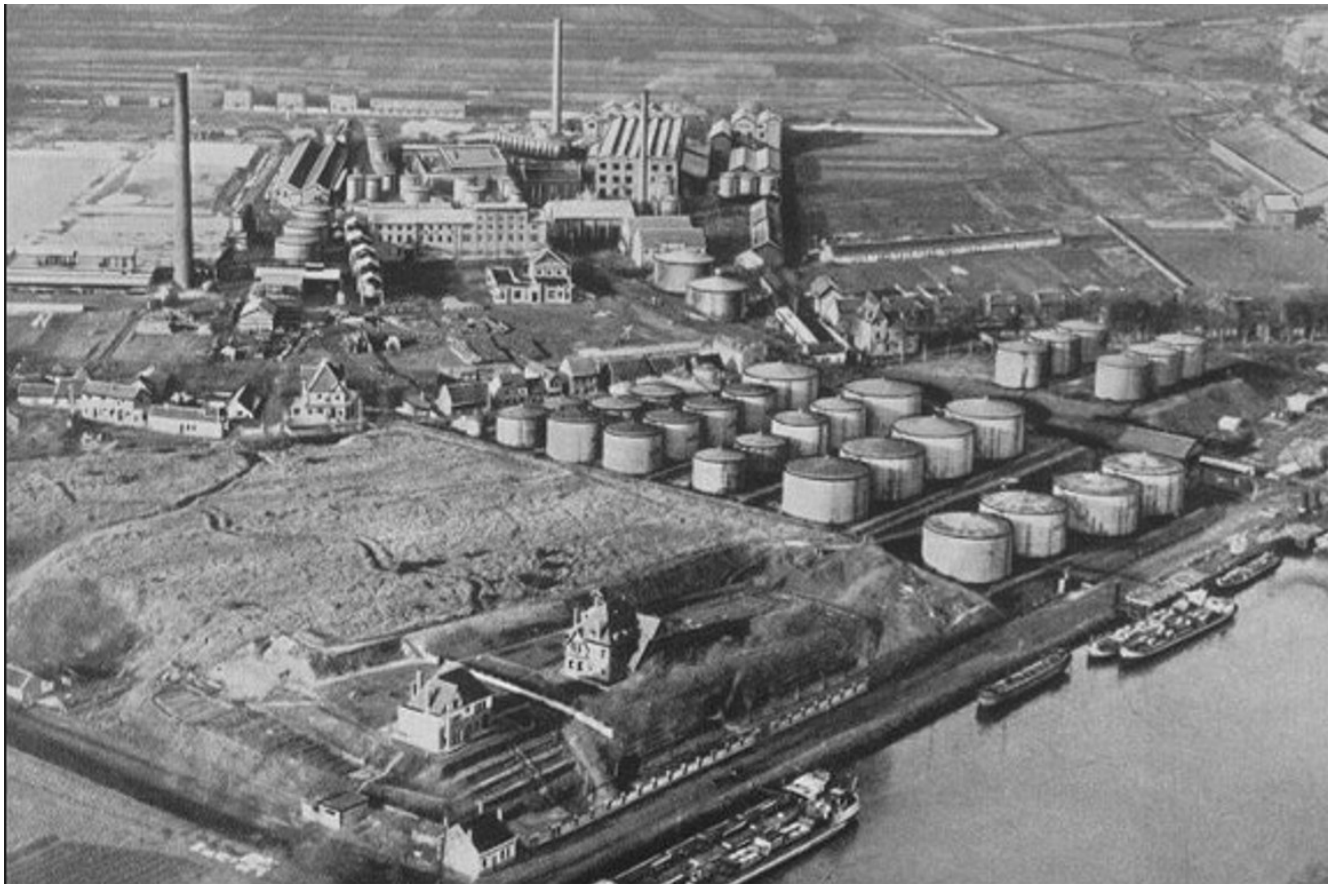

12 Purfina met de directeurswoning op de voorgrond ter hoogte van het projectgebied op een luchtfoto uit 1923 © Repro JSA. Helemaal links onderaan loopt de Dordrechtstraat waarlangs het dienstgebouw zal gebouw worden.

Olie is als grondstof voor onder meer brandstof steeds van belangrijke strategische waarde geweest. Tijdens de Tweede Wereldoorlog wordt Rieme herhaaldelijk zwaar gebombardeerd. Aanvankelijk (mei 1940) door de Duitsers, later door Britse toestellen. Het doel van de geallieerde bombardementen (sinds 24 mei 1940 zijn Rieme, Ertvelde en Kluizen bezet), waren de Duitse benzinevoorraden in de industriezone van Rieme. Op 27 en 29 mei en op 8 juni werd Purfina ’s nachts geviseerd, waarbij de fabriek ernstige schade opliep. Zo werden de

[6] Decavele , De Herdt en Decorte 1976: 236.

raffinaderij, de burelen, een grote voorraad olie en minstens 14 opslagtanks voor benzine vernield. De rookpluim was van ver te zien.[7] De zwaarste bombardementen gebeurden op 27 juli en op 7 en 18 augustus 1944. Rieme werd met de grond gelijkgemaakt. Ook wat er nog van de fabriek overeind stond inclusief de directeurswoningen in het projectgebied, werd volledig vernield. 5 mensen lieten bij de bombardementen het leven.[8] Op een luchtfoto uit 1944 is het totaal verwoeste gebied te zien.

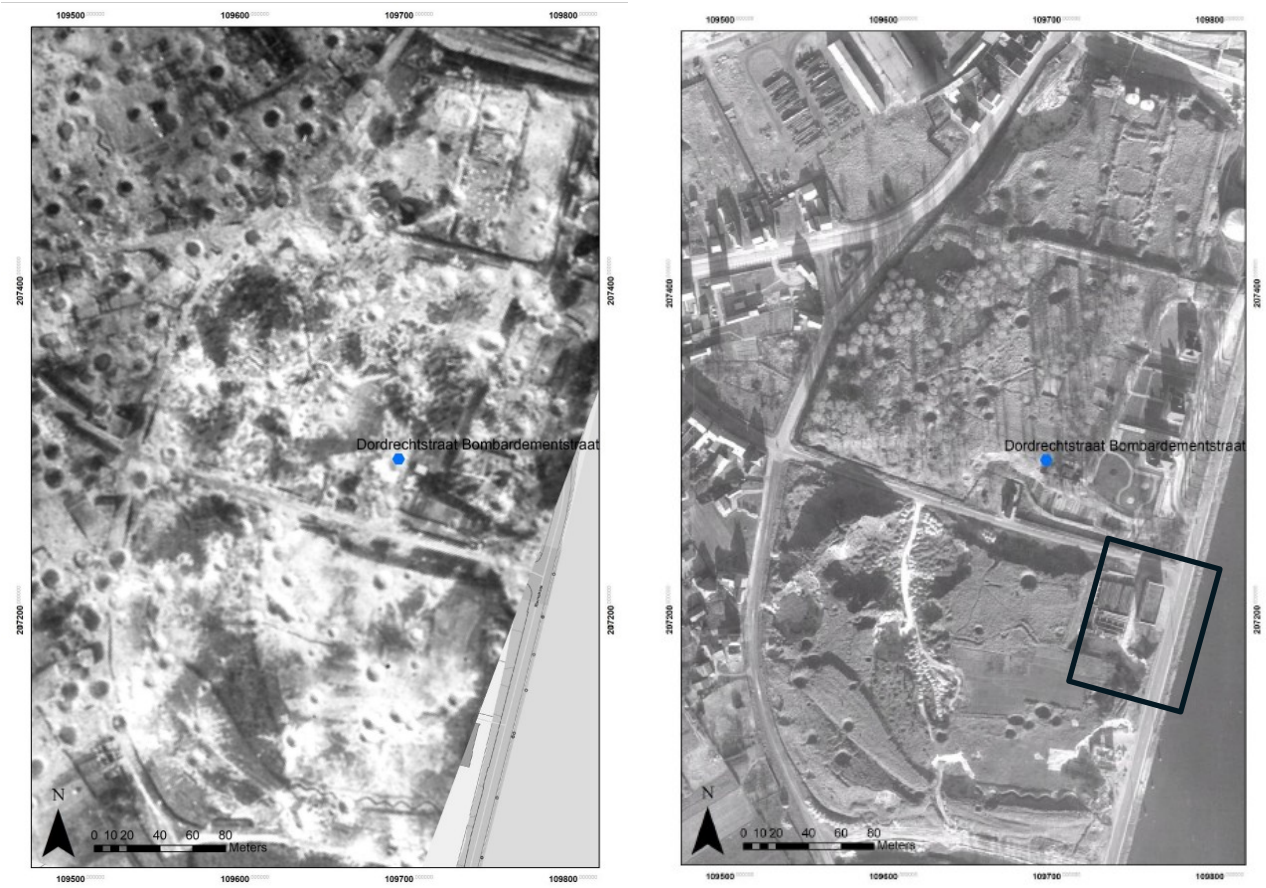

13 Luchtfoto van 23 augustus 1944 en 30 november 1957 met aanduiding van de bunker (overgenomen uit Antheunis G. en Van Hollebeeke Y. 2023 fig. 5 en 6).

In 1949 worden de plannen goed gekeurd voor de bouw van het dienstgebouw. Op de luchtfoto van 1957 staat het dienstgebouw en waarschijnlijk nog wat bijgebouwen. Rondom zijn nog duidelijk de sporen van de bominslagen te zien.

[7] Antheunis G. en Van Hollebeeke Y. 2023: 7.

[8] Oa. De tweede wereldoorlog in Ertvelde en Rieme. https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/14174

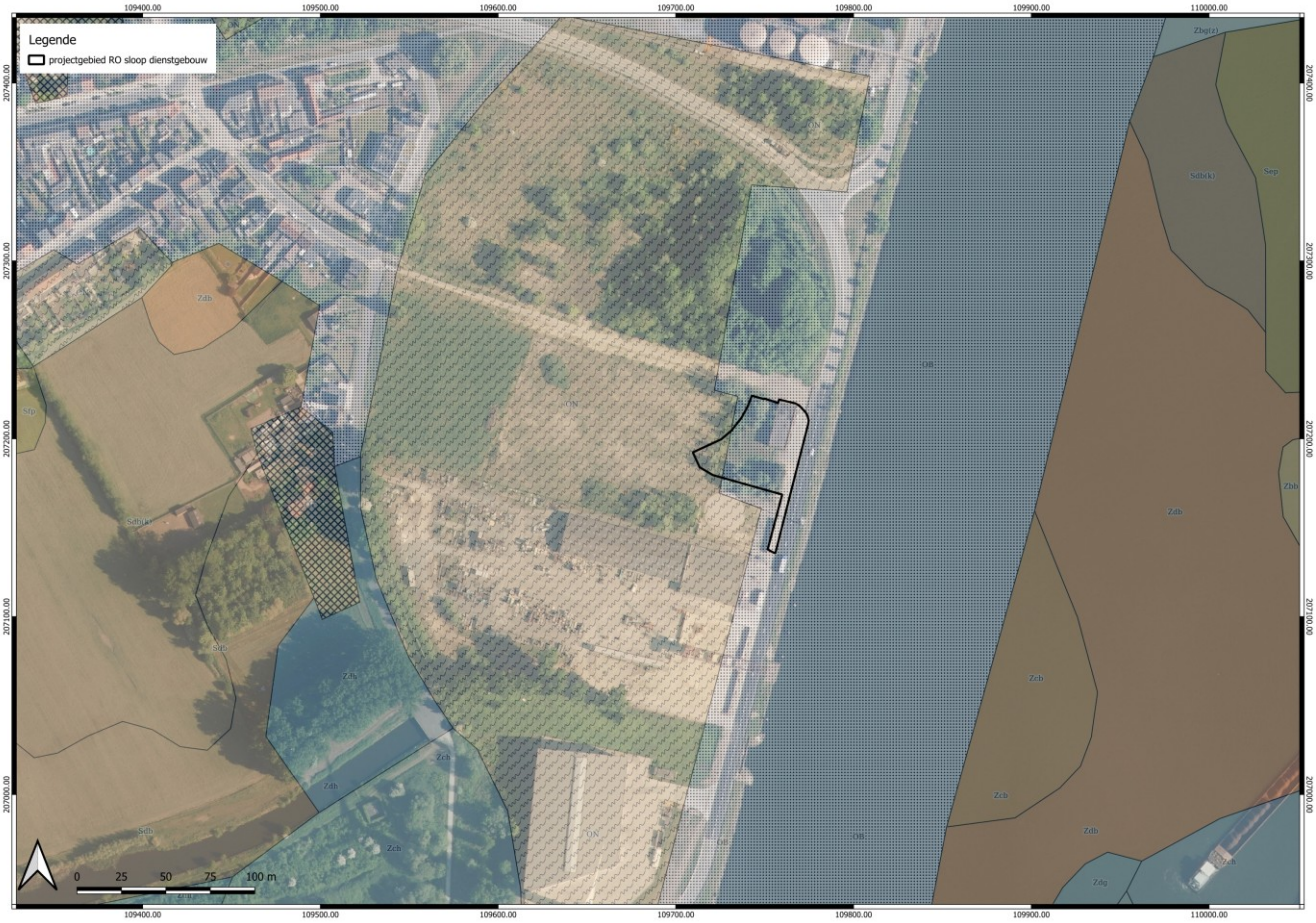

14 Situering van het projectgebied op de bodemkaart geprojecteerd op de recentste orthofoto © VLM+AIV.

Volgens de bodemkaart ligt binnen het projectgebied enkel opgehoogde (ON) en bebouwde (OB) gronden.

2.4 SYNTHESE EN GEMOTIVEERDE VERWACHTING

De impact van de geplande werken is beperkt. Er wordt niet dieper gegraven dan noodzakelijk voor het verwijderen van de aanwezige funderingen en verhardingen. De andere werken gebeuren hoofdzakelijk bovengronds, er wordt enkel nog een laantje van maximaal 20 cm diep gegraven.

Er kan besloten worden dat de kans op verstoring van archeologisch erfgoed bij de uitvoering van deze werken heel klein is.

3 BIBLIOGRAFIE

Agentschap Onroerend Erfgoed: https://geo.onroerenderfgoed.be/

Agentschap Onroerend Erfgoed: https://cai.onroerenderfgoed.be/

DOV: Databank Ondergrond Vlaanderen: https://dov.vlaanderen.be/dovweb/html/services.html

http://www.geopunt.be/kaart

Vooronderzoek Gent Rieme Oost inrichting park. Archeologienota 29481.

4 LIJST VAN FIGUREN

1 Situering van het projectgebied op cartoweb © VLM+AIV. 5
2 Situering van het projectgebied op cartoweb met aanduiding van de perceelsgrenzen © AIV+VLM. 6
3 Situering van het projectgebeid op de meest recente orthofoto © AIV+VLM. 7
4 Toestand op een orthofoto van 2000-2003 © VLM+AIV. 9
5 Toestand op een orthofoto uit 2024 na een periode van leegstand © AIV+VLM. 10
6 Voorkant aan de Riemkaai dd 20/06/2023. 10
7 Dronebeeld dd. 22/08/2025. De verharding rond het dienstgebouw is niet langer zichtbaar door de aanwezige begroeiing. 11
8 Plan bestaande toestand met aanduiding van het op te breken gebouw en verhardingen. 12
9 Plan nieuwe toestand met geluidsberm (rood) en laantje (groen). 13
10 Rieme op de Ferrariskaart © AIV+VLM. 15
11 Het projectgebied aangeduid op de topokaart van 1873 © AIV+VLM. 16
12 Purfina met de directeurswoning op de voorgrond ter hoogte van het projectgebied op een luchtfoto uit 1923 © Repro JSA. Helemaal links onderaan loopt de Dordrechtstraat waarlangs het dienstgebouw zal gebouw worden. 17
13 Luchtfoto van 23 augustus 1944 en 30 november 1957 met aanduiding van de bunker (overgenomen uit Antheunis G. en Van Hollebeeke Y. 2023 fig. 5 en 6). 18
14 Situering van het projectgebied op de bodemkaart geprojecteerd op de recentste orthofoto © VLM+AIV. 19